

Nr 504.

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, med förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

I proposition nr 79 till årets riksdag framlägges förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

De av departementschefen åberopade skälen för införandet av en konjunkturskatt kunna sammanfattas i följande huvudpunkter.

1) Det har under slutet av 1951 framträtt en särskild tillspetsning av vinstkonjunkturen, vilken sammanhänger med en exceptionell internationell konjunktur av klart inflationistisk karaktär. Vinstutvecklingen utgör icke resultatet av en medveten strävan från företagens sida utan måste väsentligen karakteriseras såsom uppkommen oberoende av företagens åtgärder. Vinsterna ha därför karaktären av tillfälliga kapitalvinster.

2) Med hänsyn till den rådande vinstkonjunkturs speciella karaktär, där mervinster uppkommit på vissa punkter inom företagssektorn, och mot bakgrunden av den under året inträffade förskjutningen av inkomstfördelningen i samhället synes en överföring till samhället av på detta sätt uppkomna konjunkturvinster ur rättvisesynpunkt motiverad.

3) Åtgärder i syfte att begränsa vinstkonjunkturen och låta en del av konjunkturvinsterna komma hela samhället till godo skulle bidra till återhållsamhet i inkomstkraven från löntagarorganisationernas sida och därigenom motverka en inflationistisk utveckling.

Enligt vår uppfattning utgör de s. k. konjunkturvinsternas förmenta karaktär av tillfälliga kapitalvinster icke något som helst skäl för införandet av en konjunkturskatt. Ser man frågan ur de fysiska personernas synpunkt, kommer man snarare till den slutsatsen att tillfälliga inkomster redan nu äro för hårt beskattade. Genom att man av tekniska skäl gjort beskattningsåret till en sluten enhet bli dessa tillfälliga inkomster, som kunna sägas ligga i toppen, särskilt hårt drabbade av progressionen. Det materiellt riktiga vore otvivelaktigt att skatteförmågan bestämdes med hänsyn till inkomstförhållandena under en följd av år, varigenom inkomsttoppar under ett eller annat år utjämnades och beskattades efter lägre skattesatser än för närvarande är fallet. Vad angår de juridiska personerna träffas de från dessa härrörande inkomsterna redan nu av en så hård dubbelbeskattning, att det icke kan vara motiverat att skärpa densamma. Detta skulle också

strida mot den 1938 genomförda principen att beskatta aktiebolag och ekonomiska föreningar efter proportionell grund.

Det är sålunda föga motiverat att såsom skäl för en konjunkturbeskattning åberopa rättvisesynpunkter. Eftersom en konjunkturskatt i princip är avsedd att träffa mervinster i förhållande till ett mer eller mindre godtyckligt valt jämförelseår, blir resultatet att den som under en följd av år haft lika höga inkomster som under beskattningsåret icke drabbas av någon extraskatt, medan den som under jämförelseåret haft en låg inkomst eller i varje fall en avsevärt lägre inkomst än under beskattningsåret och följaktligen haft den mindre skatteförmågan drabbas av konjunkturskatt. Även dessa av departementschefen åberopade skäl tala sålunda icke *för* utan *mot* införandet av en konjunkturskatt.

Uppgörelser om 1952 års löner äro numera i stort sett träffade. Det finnes knappast anledning antaga att vid förhandlingarna om dessa planerna på införande av en konjunkturskatt spelat någon roll. Löntagarorganisationerna ha — vilket självfallet är deras uppgift — sökt nå en uppgörelse som ur deras uppdragsgivares synpunkt är så fördelaktig som möjligt. Resultatet av förhandlingarna har blivit betydande höjningar i de nominella lönerna, vilket icke minst torde få tillskrivas den förefintliga knappheten på arbetskraft. Att konjunkturskatten skulle få sådana verkningar att denna knapphet hävdades eller mera väsentligt mildrades har departementschefen icke velat göra gällande. Att löntagarna skulle låta sina krav påverkas av att de eventuellt kunde räkna med att subventionsvägen få del av de genom skatten inflytande medlen förefaller föga sannolikt. I förhållande till de sammanlagda belopp lönekraven gälla äro nämligen de belopp konjunkturskatten kan inbringa alltför obetydliga.

Det förefaller som om metoden att i en s. k. vinstkonjunktur se den avgörande inflationsdrivande faktorn i hög grad medverkat till att hindra ett realistiskt betraktelsesätt. Den förbättrade bytesrelationen gentemot utlandet är i och för sig ägnad att öka tillgången på varor i Sverige och kan sålunda icke skärpa bristen på samhällsekonomisk balans. Det förhållandet att de goda exportpriserna även påverka prisläget i Sverige neutraliseras i betydande utsträckning av exportavgifterna. »Övervinster» såsom sådana kunna icke verka inflationsdrivande. De få betydelse först i och med att de komma till användning. Om de icke användas av företagen utan sparas, motverkar detta direkt inflationsutvecklingen. Att animera företagen till sparande framstår därför såsom en angelägnare uppgift än att beröva dem frukten av deras verksamhet. Såsom så många gånger tidigare vilja vi betona, att enligt vår uppfattning detta i första hand förutsätter en rationell skattepolitik och en efter läget anpassad penningpolitik. Konjunkturskatten har närmast den verkan att den minskar företagets naturliga intresse av att hålla nere utgifterna. Detta sammanhänger givetvis med att varje utgift nedbringrar skatterna i så betydande grad att endast en mindre del

av utgifterna kommer att kvarstå å företagen. Ju mindre denna del är, desto mindre blir företagens benägenhet till återhållsamhet. Vi hålla före, att resultatet av en konjunkturvinstbeskattning i praktiken blir det motsatta till vad departementschefen avsett.

Konjunkturskatten skall avse 1951 års inkomster. Att ge en beskattning retroaktiv verkan står principiellt i strid med rättsgrundsatser som äro konstitutiva för vårt samhälle. Genom det nu framlagda förslaget skulle sådana inkomster som intjänats och i stor utsträckning disponerats innan frågan om en konjunkturskatt över huvud taget aktualiserades i efterhand drabbas av skatt. Införandet av en retroaktiv konjunkturskatt skulle också hos näringslivet skapa en osäkerhetskänsla som i längden måste bli till skada för välståndsutvecklingen. Om företagarna icke kunna arbeta i den förvisningen att de skola beskattas endast inom ramen för skattelagar, som äro gällande vid den tidpunkt företagen vidtaga sina dispositioner, ryckes grunden för företagsamhet och riskvilja i hög grad undan. Det är att märka att de psykologiska verkningarna därvid lätt bli betydligt större än de faktiska förhållandena i och för sig motivera.

Vad här anförts gäller i alldeles särskild grad skogsindustrierna, som med staten träffat överenskommelse om en omfattande inkomststerilisering kort före konjunkturskattens aktualisering och därvid utgått från att några ytterligare åtgärder i samma syfte icke skulle komma i fråga.

Även departementschefen erkänner att åtskilliga olägenheter följa med den föreslagna retroaktiviteten. Han framhåller emellertid, att svensk grundlag icke innehåller något förbud mot att lag gives tillbakaverkande kraft, och åberopar i samband därmed tidigare tillfällen, då retroaktiva skattebestämmelser antagits av riksdagen.

Att vår grundlag icke stadgar uttryckligt förbud mot retroaktiv lagstiftning är icke något skäl för en art av lagstiftning som enligt västerländsk rättsuppfattning icke är förenlig med en sund samhällsordning.

För att styrka sin tes om tidigare tillämpad retroaktivitet anför departementschefen till en början, att den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten i visst hänseende varit retroaktiv ända tills det nuvarande uppborädsförfarandet genomfördes för några år sedan. Retroaktiviteten skulle enligt hans mening bestå däri att riksdagen varje år bestämde det procenttal av vederbörande grundbelopp, efter vilket den i inkomst- och förmögenhetsskatten ingående bottenkatten skulle utgå för året. Fastställandet av nämnda procenttal grundade sig emellertid på redan gällande lag, och de skattskyldiga visste i förväg att uttagningsprocenten skulle bli avgörande för repartiseringen. Någon ny skatt var det sålunda icke fråga om och icke heller någon skärpning av grunderna för skatteunderlagets beräkning.

Vad angår 1910 års förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt liksom 1928 års skatteförfattningar må anföras, att dessa i huvudsak inneburo dels

teknisk omarbetning av beskattningen och dels kodifiering av tidigare praxis samt att de delvis medförde icke oväsentliga lättnader för de skattskyldiga.

Beträffande de tidigare konjunkturskatterna har gällt, att planerna på en lagstiftning varit kända i mycket god tid. Den alldeles avgörande omständigheten är emellertid att det vid båda de ifrågavarande tillfällena gällt att möta vissa samhällsekonomiska följder av ett nyss utbrutet världskrig. Dock gjordes t. ex. krigskonjunkturskatten för år 1940 icke retroaktiv för andra inkomster än dem som uppkommit efter den 1 september 1939. Det är också en betydande skillnad mellan den 1940 beslutade konjunkturskatten och den nu ifrågasatta med avseende å skattebeloppen. Enligt budgetredovisningen för 1940/41 uppgick nämligen krigskonjunkturskatten för budgetåret endast till cirka 20 milj. kronor.

De 1948 genomförda ändringarna i kommunalskattelagen i fråga om rätten till nedskrivning å leveranskontrakt inneburo enligt propositionen och enligt bevillningsutskottets betänkande närmast ett uttryckligt fastslående i visst hänseende av vad som avsetts redan vid tillkomsten 1938 av den fria avskrivningsrätten. Fram till 1948 hade det rått stor osäkerhet om hur bestämmelserna skulle tolkas i fråga om leveranskontrakt. Det föreligger vidare den skillnaden mellan ifrågavarande fall och en retroaktiv konjunkturbeskattning att borttagandet av nedskrivningsmöjligheterna icke innebar annat än ett uttagande av skatten under ett tidigare år. Någon principiell skatteskärpning var det icke fråga om. Det bör slutligen uppmärksammas att samtliga borgerliga ledamöter i bevillningsutskottet reserverade sig mot tidpunkten för de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Även den 1950 genomförda ändringen i förordningen om utskiftnings-skatt skiljer sig väsentligt från en retroaktiv konjunkturbeskattning. I förenämnda fall gällde det nämligen huvudsakligen att anpassa utskiftnings-skatten efter den tidigare vidtagna höjningen av bolagsbeskattningen. Invändningar mot den retroaktiva utformningen gjordes emellertid även här.

Den omständigheten att det tidigare, antingen i huvudsakligen formellt avseende eller på grund av krigsutbrott, gjorts avsteg från en bärande princip i svensk rättsordning utgör icke skäl för en lagstiftning av nu föreslagen innebörd. Frågan om införandet av en retroaktivt verkande konjunktur-skatt är icke en »avvägningsfråga» utan en rättsfråga. Flertalet remissinstanser ha understrukt detta faktum.

De skattskyldiga skola erlægga sin konjunkturskatt våren 1953. Under år 1951 kunna medel för detta ändamål icke ha avsatts. Detta måste alltså ske i år och under de första månaderna nästa år. Uppenbart är att möjligheterna till sådana avsättningar utan skadeverkningar för företagens rörelse äro i huvudsak beroende på konjunkturutvecklingen under denna tid. Ännu föreligger ingen säker grund för en bedömning av denna utveckling. Endast det förhållandet är känt att läget är oenhetligt och att risk föreligger för en internationell prisutveckling på våra exportvaror, som kan medföra svåra

följder såväl för de svenska företagens likviditet som för produktionens lönsamhet. Vad speciellt skogsindustriprodukterna angår har en samverkan mellan köparna etablerats som synbarligen syftar till att åstadkomma dels en avsevärt lägre prisnivå, dels en begränsning i efterfrågans kvantitet.

Så långt ifrån att uppgiften nu skulle vara att genom speciella åtgärder ytterligare begränsa exportföretagens likviditet borde den gå ut på att skapa eller vidmakthålla ett tillstånd där konsolideringsarbetet inom företagen kan ostört fortgå och påskyndas. Väl konsoliderade företag äro ur såväl de anställdas som samhällets synpunkt det bästa skyddet mot arbetslöshet i en vikande konjunktur.

Under återopande av det ovan anförda hemställa vi,
att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 79.

Stockholm den 18 mars 1952.

Jarl Hjalmarson.

Erik Hagberg.

Ernst V. Staxäng.

Elis Håstad.

Folke Kyling.

E. Birke.

T. G. von Seth.

M. Skoglund.

